

Den sidste kat lukker og slukker

Psykoanalysen som hysterisk symptom
for den universitære diskurs

NATTEN TIL FREDAG DEN 6. MARTS 2015
I VILLEMOIRON-EN-OTHE

Da jeg kom tilbage til Frankrig, kunne jeg slet ikke. Goddag symptom.

Skrive mit oplæg ud. Gøre det til et "paper". Noget, som kunne stå i noget, som igen ville ligne en form for institution.

I would prefer not to – alene af den grund, at det jo ikke "passer".

Der er intet fra formen af en psykoanalyse, der kan føres over på en tale i et auditorium. Og slet ikke over i et paper.

Mit barnebarn på seks sagde forleden til mig: "Jeg ved alt om ridder-slottet (châteaux forts)", ordret: "Stærke slotte". Godt udtryk!

Så sagde jeg: Skal vi så ikke besøge et?

Det havde hun ikke specielt lyst til, kunne jeg se. Det, hun havde lyst til, var at vide alt det, som havde stået i hendes lektie, opdagede jeg: Listen over det tøj, en ridder har på for eksempel. En viden, som kan være "alt". Fordi den er nøje afgrænset.

Et virkeligt slot er for skræmmende.

Det kan man ikke vide.

Et slot.

Så skubbede de alligevel til mig, de unge mennesker, som havde lovet at gøre dette, gøre alle disse taler til et "tidsskrift".

Så kom jeg igen i tanke om en vittighed om en kat. Som om det kunne

hjælpe mig, fordi det i første omgang jo kun havde været metaforen om "psykoanalysens ni liv", der havde fået mig til at stille op.

En kat står på gesimsen på ... lad os sige: et ridderslot. Sådan klinet op af væggen. I vinduet står en hund. Den prøver at tale katten fra at springe. You know. Selvmord. "Har du nu tænkt dette godt gennem? Er du klar over, at du skal springe ni gange?"

Nu skriver jeg så alligevel det ud, jeg stod og sagde den dag. På universitetet – om at jeg sådan set ikke kunne stå der og sige noget, fordi psykoanalysens viden er af en anden art.

Jeg springer, fordi jeg fik et skub. Igen. Det må man trods alt stole på.

Og så må jeg stole på, at der alligevel så kommer en lille sprække i den skærm, dette nok læses på.

Jeg skriver det ud, hverken mere eller mindre. Måske hænger det sammen, måske slet ikke.

Jeg nåede jo ikke det ... hele.

Men der var én, som især skubbede ved at bruge ordet "hudflette".

Vildt ord.

Da naturvidenskaben og universitetet vristede sig ud af middelalderen, gjorde deres mænd, og meget få kvinder, krav på viden om tingene uanfægtet af Gud. Men også uanfægtet af hvermand. Hin enkelte. Subjektiviteten, især den seksuelle, skulle lukkes ude. Det var jo det universelle, vi skulle finde frem til. Da Freud opfandt eller rettere sagt *fundt* det ubevidste, skete det, fordi han tog hysterikerens symptomer alvorligt – også selvom de var en udfordring for den kausale videnskab. Lacan prøvede måske at overskue alt dette, da han i 1969 med *Psykoanalysens vrangside* opstillede de fire diskurser: Mesterens, den universitære, psykoanalysens og hysterikerens. Men var det en evig og universel figur, Lacan opstillede, eller blot et øjebliksbillede, noget endnu værre end noget partikulært? Drejer

diskurshjulet overhovedet længere, og hvad drejer det sig i så fald om? Psykoanalysen er måske en kat med ni liv og så heller ikke flere. Freud forudså dens forsvinden ind i “videnskaben” langt fra ansvar og tab. Den universitære viden ligner i dag mere og mere ethvert andet “produkt”. Men er det et rum, hvor egentlig forskning kan foregå? Et rum, hvor der kan ske noget nyt, som nogen tager ansvar for at producere, og hvor der således også altid er noget at miste? Den universitære viden er principielt lukket for nyhed. Måske er den universitære interesse for psykoanalysen derfor blot et hysterisk symptom. Et symptom, som atter burde tages alvorligt?

LØRDAG DEN 13. DECEMBER 2014 I ET AUDITORIUM

I CAMPUS EMDRUP

Jeg var så fræk i går¹ at sige til nogen, at dette her var mit “paper”. (Jeg viser en lille lap papir).

Det er fordi, at sidste gang, jeg skulle holde et oplæg, havde jeg skrevet det hele op, og så gik det ikke så godt. Jeg endte med at fare forvildet rundt mellem det, jeg sagde, og så mit ‘paper’. Det er jo sådan, at når man skriver en ting op, så bliver man i en vis forstand en slave, der udfører sin egen tanke.

Så jeg vil prøve at gøre det mere direkte i dag.

Jeg vil straks gøre noget, som Judy Gammelgaard i går fortalte, at man ikke må. Jeg vil nemlig fortælle en vits.

Og det vil jeg, fordi jeg et eller andet sted synes, den har lidt at gøre med det, jeg vil sige her. For jeg har jo lovet at sige noget om, at psykoanalysen kan betragtes som et hysterisk symptom for den universitære diskurs. Og det er derfor, den kommer igen og igen og igen og igen, ikke? Sådan er symptomer jo. Det er gentagelsen – som vi talte om i går – den er man sikker på. Den kommer igen.

Og sådan er symptomer. Det er man sikker på. De kommer igen.

Men denne her vits. . . . Jeg var så vildt imponeret i går. For sådan noget kan jeg ikke.² Jeg havde ellers taget et seminar med [fra Fankrig til Danmark]. Og så måtte jeg jo hjem og se, hvad nummer det nu

1 [Den første konferencedag]

2 [Der henvises til (størsteparten af) konferencedeltagernes “imponerende” kendskab til Slavoj Žižeks vitser. Én behøvede blot at sige “den med manden, der troede han var et majs-korn”, og (næsten) alle var med. Eller: “Jævnfør anekdoten med sløret fra Seminar 10”, og (de fleste) folk nikkede indforstået.]

var. Det er det, som hedder *L'envers de la psychanalyse* (Lacan 1969-1970) – psykoanalysens vrangside, bagside, anden side... kan man også kalde det. Det er dét seminar, jeg vil sige noget om i dag – meget ambitiøst, for sådan et seminar tager jo en hel vinter, og nu skal jeg så sige noget om det på en halv time. Og det er så seminar sytten.

Og så var det, jeg kom til at tænke på denne her vits, da der i går blev refereret til de forskellige seminarer – seminar tre, seminar nitten... – mens jeg sad og prøvede at følge med. Vitsen siger måske noget om, hvordan universitetet med sine referencer måske umiddelbart kan lukke sig inde.

Men der er altså nogen venner, der kender hinanden så godt – de kender også hinandens vittigheder så godt – at de har givet dem numre. For så kan man, i stedet for at sige hele vittigheden, bare sige “ti”, og så griner de. Og så siger man “tooghalvtreds”, og så griner de. Helt vildt. Og så er der pludselig én, som siger “tre-hundred-og-toogfirs”, og så ligger de bare og vælter sig rundt på gulvet af grin. Og så er der én, der er lidt udenforstående, som spørger: Hvordan kan det nu være? Er den specielt sjov?

Nej... den havde de bare ikke hørt før. (Latter!)

Og I ved godt, hvad Freud har skrevet om vitsen... Hvorfor griner vi her? Der er lige pludselig noget, der bryder ind, en reference et andet sted fra.

Derfor vil jeg også helst tale ud fra Lacans seminar femogtyve. For det findes nemlig ikke. Eller ud fra den døde far. I dag bliver jeg jo trods alt nødt til at tale om visse begreber hos Lacan, som var de dogmer. Og lige så snart noget bliver til dogme, så er det “universitært”. Når et begreb “stivner i væren”, som Rilke ville sig det, så hører man de hvilende hamre hamre i det fjerne... Det skriver han i et digt, der hedder “vælg dog forandringen”.³ Og “vælg dog forandring” kan være at vælge at forandre diskurs. Og jeg skal jo her tale om diskurserne hos Lacan.

Og så tænkte jeg over, hvad en diskurs nu er for noget? Da Lacan

3 Jeg huskede Rilke forkert. Digtet lyder: “Det som blev lukket i Bliven, størkner og stivner kort efter; / tror du så vist det beskedne Graa vil beskytte og værne? / Vent det Haardeste truer alt Haardt fra det Fjerne. / Vé: de hvilende Hamre samler kun Kræfter!” Fra Rainer Maria Rilkes digt: “Vælg dog forvandlingen” (“Wolle die Wandlung”, Orpheus-sonet XII), oversat af Thorkild Bjørnvig

tænker over disse ting, er det præcis i 1968, og der er 68-oprør, og han ender med at stå at diskutere med de studerende ude på trappen, og de synes jo, de er vældig subversive – de skal bare vælte universitetet og autoriteten, og det er i virkeligheden et oprør, som Lacan i en vis forstand synes er... tja, han er ikke ligefrem på de revolutionæres side, og det er han ikke, fordi han jo har brugt det meste af sin undervisningstid i tyve år på at gendanne eller fortælle noget om autoriteten, om faderens funktion, at give faderen en funktion igen. Hvorfor? Fordi han mener, det er den, der er blevet svækket. Så kan man måske mene, at han er reaktionær? Det er jo et godt spørgsmål.

Men i al fald... uden på dette seminar kan man se et billede af én af ungdomsoprørerne, Daniel Cohn-Bendit. Han står og ser frækt på en politibetjent, som altså repræsenterer autoriteten. Og så var det, at jeg, på vej til Danmark, i avisen læste, at nu er Cohn-Bendit blevet æresdoktor på Nanterre-universitetet. Og i den forstand bliver selv den største revolutionær fanget ind i diskursen igen.

For Lacan siger, at diskursen er det, som ligger bag – bagsiden, strukturen – bag “La parole”, det talte sprog. Og så, som jeg på et tidspunkt i går sagde noget om, så siger vi “sprog”, og så tror vi, vi ved, hvad sprog er... til forskel fra hvad?

I den forstand er det jo også svært at vide, om vi egentlig taler om det samme. Taler samme sprog. Når vi siger “sprog”, “det ubevidste” eller “drift”, så ved vi ikke, om det er det samme, vi har i tankerne. Men det kan man jo undersøge på universitetet. Og det er jo ikke sikkert, at disse begreber betyder det samme hos Lacan som hos Freud – og slet ikke med alt det, som har været i mellemtiden.

For Lacan siger jo, at han går tilbage til Freud; han lægger alt det, der kan kaldes “ego”-psykologien væk igen og går tilbage og lytter til, hvad Freud sagde. Påstår han.

Da Kirsten (Hyldgaard) så ringede til mig og sagde, at der skulle være dette seminar med den titel, det har, “psykoanalysens ni liv”, så sagde jeg straks, at så skulle mit foredrag hedde “Den sidste kat lukker og slukker”. Så sagde Kirsten, “hvad fanden mener du med det?” Og så tænkte jeg, at det er klart, at det ikke er sikkert, at man lige har tænkt på det. Når jeg hører “Psykoanalysens ni liv”, så tænker jeg straks “kat”, og så må det handle om, hvorvidt psykoanalysen kommer til at overleve på Universitetet eller ej. Eller sagt på en anden måde: Kan psykoanalysen overleve en situation, hvor viden er blevet produktion?

Det er blevet en produktion, som skal være nyttig; den skal give “merværdi”. Det er det, som universitetet er ved at blive underlagt i øjeblikket; det er ved at blive underlagt, at viden skal bruges til noget. Den skal udnyttes, og den skal bruges i produktionen af... hvad? Tja, det kapitalistiske system, som noget, der bare lever i sig selv. Et sted, hvor subjektet ikke findes mere. Og her mener jeg “subjektet” i psykoanalytisk forstand.

Hvad er et subjekt så i psykoanalytisk forstand?

Den psykoanalyse, jeg vil tale om i dag, er Lacans, og jeg vil ikke i dag prøve at få det til at hænge sammen med Freud også.

Et subjekt i psykoanalytisk forstand, i *Lacans* forstand, er ikke et “jeg”. Det er heller ikke et ego. Det er en effekt af sproget, siger Lacan så kryptisk. “En signifiant er det, som repræsenterer et subjekt for en anden signifiant.”⁴ I den forstand er det ubevidste da heller ikke – sådan som man måske populært forestiller sig det – noget, som er “gemt” eller ligger under et “jeg”. Det er noget, som hele tiden er tilstede. Det bedste sted at gemme sig er i fuld synlighed, forklarer Lacan i sin analyse af Edgar Allan Poes “Det stjalne brev” (Lacan: 1966).

Men jeg vil så gå tilbage til min katte-metafor, for vi skulle jo finde ud af, hvad “diskurs” betyder.

Diskurs, hvad er det for noget? I kender begrebet fra Foucault, nogen af jer måske, og Lacan var da også inspireret af ham. Foucault havde lige talt om diskursen på dette tidspunkt. Jeg tror, det var i en åbningstale ved Collège de France. Og der overtager Lacan så diskursbegrebet.

Og her vil jeg så skrive de fire diskurser op på tavlen: Mesterdiskursen, den hysteriske diskurs, den universitære diskurs og den analytiske diskurs.

Og når man sætter dem op, så laver man en slags koncentrat af Lacans tænkning.

Og jeg vil skrive dem op. For at skrive er et arbejde. Og mens man arbejder, begynder man at tænke. Og det er sådan, at et virkeligt arbejde, en intellektuel produktion foregår.

Men nu var det jo sådan, at jeg havde fået katte på hjernen. Der er jo en masse... klichéer... udtryk.. faste vendinger om katte. En kat

4 “Un signifiant est ce qui représente un sujet pour un autre signifiant.” Lacan (1960): 819.

er sgu sin egen. Eller katten i sækken – det er nummer trehundred-og-syv-og-halvfjerds . . . Og hvad kommer først, katten eller sækken?

Og så var det, jeg tænkte, jeg ville forklare, hvad en diskurs er for noget på en måske lidt usædvanlig måde. Altså mesterdiskursen. Og det kom jeg i tanker om, da jeg sad i et cirkus og så på nogle tigre, som blev dompteret. En tigerforestilling.

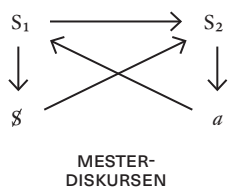
For der var bare disse fem kæmpe, kæmpe store tigre, og så var der en lille mand med en pisk. Og så er det, man tænker, hvem har egentlig magten her? De kan bare give ham et lille dask, og så er han død. Og så tænker man: Er de dumme, de her tigre?

Jeg tror, at det vi har her, er en diskurs. Dette her kan nemlig ikke lade sig gøre med magt. Det kan kun lade sig gøre, fordi de domesticerede dyr indgår i en diskurs. Det er vel også derfor, man ikke i Danmark må have tigre i cirkus. Heste må man gerne domptere, og vi må også godt have koncentrationsleje for høns og svin i massevis. Men tigre – nej, så bliver der ramaskrig. Jeg ved ikke, hvad det er. Om det er fordi, man identificerer sig med dem? Nå, men jeg havde så set en fjersynsudsendelse med netop denne domptør. En udsendelse, hvor han netop talte om, hvad der skal til. Og det synes jeg, er meget vigtigt for mesterdiskursen. Han fortalte, at det, han ikke måtte være, var bange. Hvis han var bange, så skulle de nok bide hovedet af ham.

Han blev spurgt, hvad han så gjorde? Og så fortalte han, at han bad fadervor, inden han gik ind. Så var det ordnet. Og så var det, jeg tænkte, at så var mesterdiskursen sat op. Så nu vil jeg skrive den her.

Vi ved godt, at diskursen det er det, som ligger bag sproget. Og sproget det er virkelig noget meget mærkeligt noget. Jeg står her, og så kommer der sådan nogen lyde ud af min mund. Og hvis det var kinesisk, så ville I ikke kunne høre, hvor det endte, og hvor det begyndte; I ville ikke fatte meningen eller noget som helst. Altså medmindre I kan kinesisk. Og sagen er, at når et barn kommer til verden og skal ind i sproget, så er det dét, det møder . . . Det møder de der lyde som al anden materialitet – bortset fra at Lacan så siger, at der kommer til at være en udveksling, en “demande”, et “krav”, en “bøn” en “anmodning” . . . en dialektik, og dét er i første omgang med moderen. I anden omgang bliver det med fadervor . . .

Nu skriver jeg hele mesterdiskursen op. Mesterdiskursen er så sådan her:



Figur 1 Mesterdiskursen

Vi har en første signifiant, S_1 , og så har vi en anden, S_2 . Vi har en mestersignifiant, og så har vi hele sprogmassen, alle de andre signifikanter. Nedenunder har vi en sandhed og et produkt: Til venstre, sandheden om mesterdiskursen: Det spaltede subjekt (“§”); til højre, mesterdiskursens produkt: objekt lille a (“ a ”)

Hele dette skema er bygget op omkring den kendte formulering fra Lacan, at “en signifiant er det, der repræsenterer et subjekt for en anden signifiant”, som sagt én af Lacans allerførste teser.

Mestersignifanten (S_1) er det, man skal tro på. For man kunne jo ellers sige, at det kører af sig selv, at det ene ord definerer det andet... At det kører i ring. Men det, der sker med det spaltede subjekt, er, at der er et subjekt, der kommer til at stå over for en verden af objekter.

Vi har her det, som Wittgenstein fra *Tractatus logicus-philosophicus* siger, og som Lacan også nævner i dette seminar: At verden er det, der siges. Men hvis vi kun har det forhold, at det kører rundt og rundt – sprogets manege, så at sige – så er der ikke et spaltet subjekt over for objekter.

Når det bare kører rundt og rundt, så har vi det psykotiske. Så kan man sige, at “det er et bånd der taler”, sådan som det hedder i titlen på en bog af Harly Sonne og Bent Rosenbaum (1994). Så er der ikke sket det, at objekt lille a er blevet udskilt, så vi har et spaltet subjekt over for objekter.

Det, som er virkelig svært at forstå ved objekt lille a er, at det er et sted, hvor både et subjekt og et objekt skal skilles ud... af en klump kød. På et tidspunkt bruger Lacan Merleau-Pontys begreb “verdens kød”.⁵ Det er nok mere i den forstand, det skal forstås. Der kommer noget ud, som endnu ikke er et menneske. Men det er der

5 Lacan (1964): Kapitel VII, “L’anamorphose”, i *Séminaire XI: Les quatre concepts fondamentaux de la psychanalyse*, Paris 1964

heldigvis nogen, der betragter det som. Og det er denne betragtning af, at den anden er der, der sætter gang i en begærsmekanik, som gør, at det bliver et menneske. Det er ikke, at der bare kommer noget ud, som så automatisk, biologisk, vokser op. Det ved vi godt. Børn er noget, hvor der skal foregå nogen ting undervejs. Og det har med forældrenes begær, forældrenes blik og deres sprog at gøre. Deres forventninger. Og i den forstand er vi altid allerede i en diskurs. Der er ikke nogen, der slipper ud af den manege. Det kører rundt og rundt, og når vi først er sluppet ind i mangelen, ind i diskursen, så kan vi ikke slippe ud igen. Vi kan gøre alt for at benægte, at vi er begrænset på denne måde, og det er, hvad hysterikeren gør.

Som Lacan siger: “N’est pas fou qui veut”⁶; at være gal er ikke noget, man vælger, (eller: når man først vælger, er man ikke skør, sådan kan det også forstås med typisk lacaniansk dobbelttydighed). Skør, det er noget, man er, hvis man står uden for sprogets manege, uden for den såkaldt symbolske orden.

Men hvad er det så, som slår dette S_1 fast? Det er fadernavnet, “*nom du Père*”, eller “*non du Père*”, faderens *navn* eller faderens *nej*. Kastrationen. Og hvad er det faderen siger nej til, denne lille mand med pisen? Det er incesten. Men hvor har han den magt fra? Magten til at sige nej. Den har han fra moderen, fordi moderens begær har henvist til ham. Det lille barn, der tror, at det går i ét med mor . . . Eller hvad tror det? Når man skal slippe ud af moderen i metaforisk forstand, hvad er det så, man slipper? Det er jo ikke sådan, at man skal slippe brystet. Man skal slippe en del af sig selv . . . som er brystet. Og det er denne del af en selv, det såkaldte lille objekt *a*, der er prisen, for at blive et subjekt.

Lacan formulerer det forskelligt på forskellige tidspunkter, men i en vis forstand svarer det for eksempel til det orale og det anale hos Freud. Men netop fordi objekt lille *a* er en form for “ingenting”, som mistes, kan man ikke sige, at det er brystet eller fæces der mistes, sådan som vi forstår det, når vi først er ude på den anden side. Det er muligheden for *også* at være brystet eller fæces, som mistes. Det er muligheden for at gå i ét med verden. Lacan taler da også om andre objekt-lille-*a*’er såsom stemmen og blikket. Netop *blikket* er jo virkelig godt, for vi kender godt, hvor uhyggeligt et blik

6 [Sloganet stod efter sigende på en plakat, der hang i venteværelset på Saint-Anne-hospitalet, det sindssygehospital i Paris, hvor Lacan arbejdede de første mange år af sin karriere.]

er, når der ikke er nogen bag blikket, der ser. Faktisk foretrækker vi at se mere “blik”, end der egentlig er. Kender I ikke det der med, at man ser en lyskontakt som et ansigt med et blik? Der er næsten ikke noget, vi kommer ind i så hurtigt som at se noget som et blik. Og et blik er ikke et øje. Kan vi overhovedet se et øje, uden at se et blik . . . når vi først er inde i manegen?

Det, vi har her – to, som stirrer på hinanden – er paranoiaens figur; der, hvor der kun er to i starten. Men lige så snart vi er inde i diskursen, er der tre. Lige så snart vi har fået ham den lille mand med pisken som imaginær faderfigur, er der tre. Mor vil ikke have mig; der er noget andet, hun vil have . . . Og dette andet er “faderen”. Og det er derfor, at faderen får denne autoritet. Det er på grund af barnets drift, en drift, som endnu ikke er blevet til begær. For begæret – det er så også det, som skabes her. Det kan man se i denne figur (nede under linjerne).

8 \diamond *a*

Hvis I kender Lacan lidt, så er det, som vi har stående her under linjen, formlen for fantasmet . . . nu skal vi nemlig have pile på . . . de er meget vigtige. (Tegner pile.)

Men mellem de to her (spaltet subjekt og lille *a*), er der ingen pile.

Vi har ikke adgang til dette lille *a*. Der er ingen vej fra det spaltede subjekt til det altid mistede objekt lille *a*. Til fantasmens objekt. Hvorfor?

Fantasmet er det, som ligger under talen. Det at vi kan holde ud at tale. At vi kan holde ud at være i manegen.

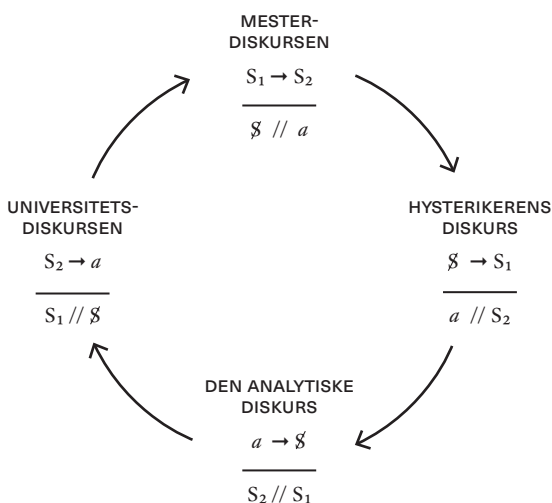
Det, man skal forestille sig om det spaltede subjekt er, at det er spaltet af begæret. Begærets objekt, objekt lille *a* er . . . ingenting. Ikke desto mindre er lille *a* det, vi har mistet for at komme ind i sproget. Det er dette *a*, der producerer vort begær. Et *a*, som faktisk ikke er noget, men som kunne gøre os . . . uspaltede. Forestiller vi os. Især neurotikerens. Og det er de fleste af os jo, neurotiske. Man “tror”, at man kan blive hel igen sådan i den romantiske kærlighedsopfattelse; man ville ønske, at man kunne få noget, så man blev gjort hel igen, så krop og ånd gik i ét. Orgasmen, sådan set. Dér oplever vi det måske en lille smule . . . hvis vi tør.

For orgasmen hedder jo på fransk “den lille død”.

Problemet er, at hvis vi kunne (og det forestiller neurotikerens sig) æde det her a igen, hvis vi kunne "få" dette her lille a ... så ville vi være et uspaltet subjekt, et S , med andre ord: Vi ville dø. Det er derfor, vi har angsten her... Fordi vi tror, vi kan dø her... Vi vil ikke gå i vores mor igen...

Det her er også en manege. De fire diskursers fire pladser drejer rundt.

Når vi drejer den én gang, får vi den hysteriske diskurs; dernæst får vi den analytiske, og til sidst den universitære.



Lacan siger om den universitære diskurs, at den er en *dogmediskurs*. Det, som den producerer, er en masse spaltede subjekter, en masse \S 'er, som alle sammen får den samme viden (S_2).

$$\frac{S_2 \rightarrow a}{S_1 \quad \S}$$

Figur 3 Den universitære diskurs

Videnskaben til gengæld, den er hysterisk:

$$\frac{\S \rightarrow S_1}{a \quad S_2}$$

Figur 4 Den hysteriske diskurs

Vi forestiller os måske, at der blive lavet videnskab på universitetet, men det er ingeniørlunde sikkert. Oprindeligt var universitetet jo blot dér, hvor dogmet var. Og det kan sagtens gives videre i samme form. Men det hænder, at der kommer en hysteriker, som ikke kan holde mesteren ud – én som bruger sig selv og sin egen tvivl til at sætte spørgsmål ved mesteren og hans manegeshow. “Det er da ikke rigtigt, det du siger dér!” “Det må kunne ses på en anden måde!?” “Jeg har fundet en fejl i det her . . .” Det er sådan, hysterikereren spørger til den universitære diskurs. Til farmand.

Og så er der den analytiske diskurs:

$$\frac{a \rightarrow \xi}{S_2 \quad S_1}$$

Figur 5 Den analytiske diskurs

Men ser her, hvorfor man kun er analytiker, når man befinder sig i analysens rum. For her sætter analytikeren sig som objekt lille *a*. Det er også derfor, at enhver analyse kommer til at gå gennem en hysterisk diskurs. Lige meget hvilket problem, man oprindeligt kommer med, må man igennem den hysteriske diskurs. Også selvom man er tvangsneurotiker; man banker og banker og banker på den der Far, indtil man opdager, at der ikke er en nogen far, ingen anden, som ved. Ingen stor Anden. Der er ikke nogen, der svarer for én. Man må svare for sig selv, for sin egen viden.

Hvad er det så, der er interessant ved den analytiske diskurs, og som gør, at den ikke kan absorberes i den universitære?

Allerede det, at jeg stiller mig op her og optegner disse diskurser, allerede der er jeg universitær. For her ville hysterikereren protestere. Problemet er, at jeg slet ikke kan stå her, hvor jeg står og se på disse diskurser. Man er altid et sted inde i disse diskurser, i denne mange. Der findes ikke et sted uden for. Som når jeg her står og kikker på det på tavlen. Der er ikke et universelt blik, som kan rumme det hele og være bedrevidende. Ikke engang universitetet. Den store Anden findes ikke, selvom vi er duperede af den store Anden. “Les non du père”, siger Lacan, og det kan også høres som “les non dupes errent”, “de der ikke er duperede vandrer rundt i det uvisse”. At være inde i diskursen er at være duperet. I en vis forstand at være dompteret. Hvis fadernavnet/-nej’et er “forclos”, “Verworfen”,

lukket ude/udelukket, så er man ikke duperet. Det er hér vi har psykosen.

Og vi kan også sagtens skifte diskurs: Jeg kan sagtens være uudholdeligt hysterisk derhjemme og så gå herhen og sige noget på en universitær måde, så alle tror, jeg ved noget.

Lacan siger, at det, der produceres, når man skifter diskurs, er: kærlighed. Det er fordi, det er den psykoanalytiske diskurs, som dukker op ved skiftene og dermed overføringskærligheden.⁷ Som er kærlighed. Den er altid til stede i en undervisningssituation. Som dette her måske er?

Hvordan har jeg stået og talt her? Som universitær? Eller som hysteriker? Det er, som man siger, ikke godt at vide. Ej heller, hvordan der lyttes.

Alle diskurserne skal til. De understøtter hinanden. Man kan ikke bare være i mesterdiskursen hele tiden...

Det er simpelthen samfundsrelationer, det her. Man placerer sig eller placeres forskelligt, alt efter om man skal have autoritet eller føle det værendes svimlen... Man vil jo heller ikke kunne holde ud konstant at være i den spørgen, som den analytiske diskurs eller rettere psykoanalytikerens diskurs er...

Nå. Jeg må stoppe her.

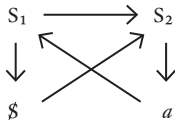
Det vigtigste var at forklare forholdet mellem den universitære diskurs og videnskabens diskurs, som altså er den hysteriske. Psykoanalysen er en udfordring for den universitære diskurs, en hysterisk udfordring måske. Eller måske et symptom – på samme måde som Lacan siger, at i kærlighed er kvinden et symptom for manden. Der er måske en form for kærlighedsforhold mellem dem, og det er jo altid ballade.

Det, jeg så slet ikke når at tale om, er den femte diskurs, den kapitalistiske. Jeg tror, jeg vil opgive at forklare den kapitalistiske diskurs. Især fordi jeg ikke kan forstå den. Helt.

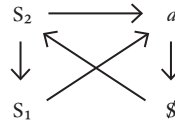
Men det har altså at gøre med disse cirkulationer, som pilene angiver.

7 "Le savoir du psychanalyste" Lacan (1971-72): *...Ou Pire et Le savoir du psychanalyste*, seancen fra den 6. januar 1972, s. 94-117 i Patrick Valas' udgave

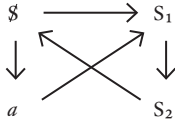
MESTERDISKURSEN



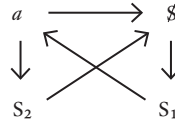
UNIVERSITETSDISKURSEN



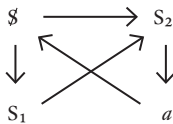
HYSTERIKERENS DISKURS



DEN ANALYTISKE DISKURS



DEN KAPITALISTISKE DISKURS

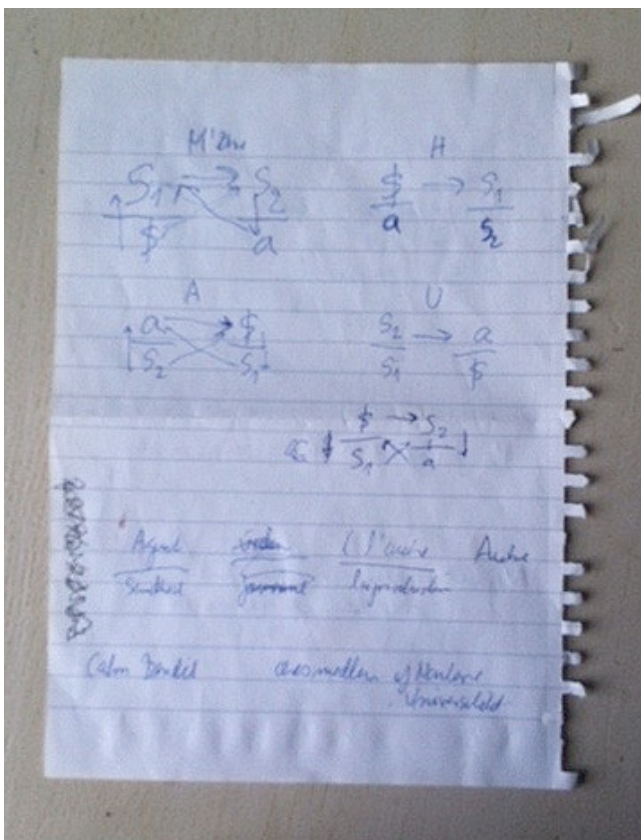


Hvis I ser på disse fire diskurser, så vil den opmærksomme betragter opdage, at der altid er et sted, man ikke kan komme tilbage til. Der er noget som er ubevidst. *Out of reach*. Følg pilene i mesterdiskursen for eksempel: Det spaltede subjekt bliver en form for blindt punkt. For hysterikereren er det objekt lille *a*, som er et blindt punkt.

Det, som Lacan så gør med den kapitalistiske diskurs, er, at han vrider noget her, så alt er i cirkulation. Som en nytteetik. Dette nytter, fordi det nytter, fordi det nytter, fordi det nytter... i én uendelighed. Men det, som så ikke er der længere, er det spaltede subjekt, i al fald ikke i den forstand, som det findes i de andre diskurser. Og det spaltede subjekt ER subjektet, psykoanalysens subjekt. Det som er “verworfen”, lukket ude i den kapitalistiske diskurs, er det symbolske og dermed kastrationen, forklarer Lacan senere end i *L'envers de la psychanalyse*. Så hvad det er for en slags spaltet subjekt, der står på “samme” plads som i mesterdiskursen, det må jeg indrømme, at jeg ikke kan gennemskue.

Freud forudsiger jo, at det sagtens kan ske, at psykoanalysen forsvinder, at dette subjekt forsvinder igen og opsluges af “videnskab”.

Så det, man må sige er – og det bliver så min afslutning – at der simpelthen ikke er nogen garanti for, at den der kat ikke bare dør til sidst. Også selvom den har haft ni liv.



Fra den 22.7.2015 Villemoiron-en-Othe, da sedlen faldt ud af L'Envers...

Den sidste kat lukker og slukker

LITTERATUR

Lacan, Jacques: "Le séminaire sur la 'La Lettre Volée'", s. 11-61 i *Écrits*, Paris 1966 (1955)

Lacan, Jacques: "Subversion du sujet et dialectique de désir", s. 819 i *Écrits*, Paris 1966 (1960)

Lacan, Jacques: *Séminaire XVII: L'envers de la psychanalyse*. Paris 1969-1970

Lacan, Jacques: "le savoir du psychanalyste" i ...*Ou Pire et Le savoir du psychanalyste*. Paris 1971-72

Rilke, Rainer Maria: "Vælg dog forvandlingen" i *Udsat på hjertets bjerge*. Digte. 2010 (1923)

Rosenbaum, Bent; Sonne, Harly: "Det er et bånd der taler": *Analyser af sprog og krop i psykosen*, København 1994 (1979)